

Co je a kde se vzalo

UDRŽITELNÉ LESNÍ HOSPODAŘENÍ

V srpnu 2002 vyšla studie Jerryho Taylora z washingtonského CATO Institute, která polemizuje o smysluplnosti udržitelného rozvoje. V kapitole věnované lesům autor několikrát cituje Bjørna Lomborga. Udává, že podíl lesní plochy na zemském povrchu vzrostl z 30,04 % v roce 1950 na 30,89 % v roce 1994. Obsáhlá zpráva Programu OSN pro životní prostředí z roku 2002 Global Environment Outlook neboli GEO 3, která často čerpá ze stejných zdrojů jako Lomborg, však říká, že lesů na světě ubývá a jejich kvalita se zhoršuje. Podle ní během 90. let 20. století ubylo 94 miliónů hektarů lesa. Tropické lesy mizí rychlostí přibližně 1 % své rozlohy za rok.

Dánský statistik Bjørn Lomborg způsobil v roce 2001 celosvětovou senzaci svou knihou Skeptický ekolog. Snaží se v ní dokázat, že naše obavy o životní prostředí jsou liché, neboť jeho stav se stále zlepšuje... Následovala série silně kritických odborných recenzí, například v prestižním časopisu Nature, a obvinění Lomborga z manipulace s daty, dezinterpretací, selektivního výběru údajů i výmyslů. Po bezmála roční analýze vydal svůj verdikt i respektovaný dánský výbor pro vědeckou etiku: Bjørn Lomborg je vinen vědeckou nečestností a publikace je v rozporu se standardy dobré vědecké práce.¹

Jak to tedy je? Koneckonců slovní přestřelky teoretiků nejsou jediné určující. Na to, aby člověk věděl, že „zelené plíce“ planety, lesy, jsou nemocné, většinou stačí lidské smysly: Na vlastní oči jsme se přesvědčili, co se stalo s lesy v Krušných a dalších českých pohraničních horách. Stejně výmluvné jsou letecké snímky tropického pralesa v brazilské Rondonii.

Ostatně odpověď dává sám život: Mnoho lidí má vůli s tím něco dělat a dokonce se čím dál přesněji ví, jak na to. Vyvíjí se dokonce několik snah o postup k udržitelnému hospodaření v lesích.

Nejdůležitější globální ekosystém

„Před obdobím lidské civilizace byla plocha lesů na Zemi podstatně větší než dnes. Podle některých odhadů je nyní menší o 20 %, podle jiných až o 50 %,“ píše profesor v oboru ochrana životního prostředí Bedřich Moldan. „Předpokládá se, že okolo roku 1000 bylo asi 90 % plochy Evropy pokryto lesem, dnes je to méně než 30 %.“ My, Evropané, tedy máme historickou zkušenost s totální proměnou ekosystému. Zdá se, že celkově nám to nijak zvlášť neublížilo, ale regionálně v určitých obdobích – to už ano. Co se však stane, pokud ve stejném poměru odlesníme celý svět? Lesy jsou přece klíčovým účastníkem globálních biogeochemických cyklů... Nehledě na to, že bez lesa si prostě těžko představit plnohodnotný lidský život také psychologicky a citově.

Lidé si už dávno uvědomují přírodní jedinečnost lesů. Nový – globální – pohled na ně však přinesla až Stockholmská konference OSN o životním prostředí v roce 1972. Označila lesy za nejkomplexnější ekosystém a obnovitelný zdroj, který my lidé musíme promyšleně spravovat. Lesy jsou prostorem konfliktu zájmů ochrany životního prostředí na jedné straně a hospodářské expanze na druhé straně. Taková byla 70. léta – pojmenovávala střetávající se tendence.

V následujících rocích významné instituce, jako je Organizace Spojených národů pro výživu a zemědělství (FAO), Program OSN pro životní prostředí (UNEP) a Ústav pro světové zdroje (WRI) opakovaně posuzovaly změny v zalesněných územích světa a konstatovaly, že lesů na Zemi ubývá a kvalita porostů se zhoršuje – znečištěním, drobením přirozených lesů na malé části, přeměnou na plantáže a monokultury.

Na Summitu Země v Riu de Janeiro v roce 1992 závěrečné konsensuální dokumenty Agenda 21 a Prohlášení o zásadách péče o lesy doporučily všem zemím, aby zaváděly udržitelné lesní hospodářství. Co to znamená?

---

¹ Tisková zpráva Hnutí Duha, 8. 1. 2003 (?)

Odpověď hledala v následujících letech řada iniciativ – Helsinský proces v Evropě, Rada OSN pro lesnictví a další odborná uskupení, Mezinárodní organizace pro normalizaci, ale také Světová banka, Světový fond pro ochranu přírody (WWF).

WRI vyvinul iniciativu s názvem Světová lesní hlídka. Chce učinit lesní hospodářství na celém světě transparentnější. „Kombinuje využívání satelitních snímků, systémů geografických informací, internetu a přímého pozorování, které provádějí skupiny ochránců z řad veřejnosti, k zaznamenání aktuálního využívání lesů... Informace se umísťují na internetu, což umožňuje veřejnosti přímo kontrolovat, jak těžbařské společnosti hospodaří se světovými lesy. Některé velké firmy obchodující se dřevem oznámily úmysl odebrat dřevo od těžbařských společností, které pracují v souladu se zákony na ochranu životního prostředí a které identifikuje právě Světová lesní hlídka.“²

Hned následující rok po Summitu Země přinesl událost důležitou pro praxi. Vznikla celosvětová nezávislá nevládní neziskové organizace Forest Stewardship Council, zkráceně FSC, která začala s lesní certifikací. I ta je založena na zájmu veřejnosti, kontrole lesního hospodaření, informovanosti a transparentnosti managementu lesů.

Ekologické perpetuum mobile

Lesy jsou naše obrovská přírodní infrastruktura. Svými automatickými biologickými pochody poskytují lidem služby ekologické, ekonomické a sociální. Za tyto služby v zásadě nic neplatíme, protože fungují samy – pokud jsou ovšem lesy na Zemi v dostatečné rozloze a v dobrém zdravotním stavu. Pokud se ekologická rovnováha v lesích naruší nebo se ekosystém zhroutí, zničí, jsme na tom špatně.

Podle tradičních představ nám lesy poskytují především dřevo na pálení, pro stavby, pro výrobu papíru. Bereme si z nich také další produkty – průmyslové suroviny, genetické zdroje, plody, zvěř, byliny, léky. Lesy jsou jedinečný obnovitelný zdroj energie a materiálu! Pokud se s nimi v dobrém zachází, pracují skoro jako perpetuum mobile...

Mezi sociální služby, které nám lesy poskytují, patří rekreace a duchovní zážitky, lesy představují neocenitelné přírodní a kulturní dědictví. Obhospodařování lesů dává mnoha lidem práci.

Méně hmatatelné, leč možná ještě důležitější jsou ekologické služby. Lesy čistí ovzduší zachycováním a pohlcováním některých chemických látek. Vyrovnávají vodní režim v krajině, mohou snižovat úroveň záplav a na druhou stranu pomáhají obnovovat zdroje podzemní vody. Lesy také zvyšují úrodnost půdy, jak kořeny pronikají do hloubky a listí zásobuje ornici organickými látkami. Zmírňují erozi. Lesy představují ekosystém s nejvyšší úrovní biodiverzity na souši. V lesích se vyskytují asi dvě třetiny suchozemských biologických druhů.³

Co ničí lesy

FAO v roce 2001 konstatuje, že: celková rozloha lesů činí zhruba 3 866 miliónů hektarů, tedy přibližně třetinu zemské souše. Z toho 95 % jsou přírodní lesy a 5 procent lesní plantáže.⁴ Tabulka ze zprávy Global Environment Outlook ukazuje, jak je to s přibýváním a ubýváním lesa v jednotlivých částech světa a celkově. Environmentální výhled OECD předpokládá, že odlesňování tropických oblastí bude v několika příštích desetiletích pokračovat alarmující rychlostí. Do roku 2020 ztratíme možná 15 % současné plochy tropických pralesů.

Lesy a globální oteplování jsou příkladem vzájemné provázanosti biosférických systémů: Lesy ubývající a ve špatném zdravotním stavu přicházejí o svou schopnost pohlcovat skleníkové plyny, v takovém případě se globální oteplování ještě zesiluje. A zpětná vazba: globální oteplování přeměňuje lesy. Z vědecké zprávy

² Environmentální výhled OECD, str. 127

³ Bedřich Moldan, Ekologická dimenze

⁴ GEO 3, str. 91

zveřejněné v březnu 2003 v Edmontonu vyplývá, že lesy kanadského severu zhruba za 60 let ustoupí vlivem globálního oteplování prériím. „Prérie se bude šířit na sever,“ tvrdí vědci pod vedením Mikea Flannigana.⁵

Co však lesy nejvíc ničí, je stále prosté mýcení. Zhruba ze 70 % je jeho cílem přeměna na zemědělskou půdu. Až potom následuje těžba dřeva pro obchod a průmysl. Přibližně 22 % současné světové těžby dřeva pochází z přirozených lesů, 44 % ze spravovaných lesů a 34 % z vysazovaných lesů.⁶ Lesním ekosystémům škodí i drobení na malé plochy výstavbou silnic nebo přeměnou na lesní monokultury a chemizací. Významné jsou také ilegální těžařské a obchodní aktivity v lesích spojené často s korupcí.

Mění se kvalita zalesnění. Během 90. let jsme ztratili 16,1 miliónů hektarů přírodních lesů.⁷

Přesto se ukazuje, že všechny typy lesů mohou být spravovány tak, aby nadále poskytovaly své přirozené služby.

Ve vyspělých zemích se na ochranu lesů využívají celkem úspěšně ekonomické nástroje, za porušování zákonů o lesním hospodaření pokuty, za odlesňování daně. Naopak obnova lesů se podporuje dotacemi. Právě finanční podpora ve vyspělých státech bývá bezprostřední pohnutkou, že se lesy v těchto zemích skutečně rozšiřují především na úkor zemědělské půdy. Původně bylo cílem zvýšit produkci dřeva, dnes se subvencuje spíš z důvodů sociálních a environmentálních.

Přesto se ve spleti ekonomických pravidel především v chudých zemích nacházejí taková, která podporují kácení v přírodních lesích, prodej dřeva nastojato, stavby silnic přes zalesněné oblasti, přeměnu lesů na zemědělskou půdu.

Lesy s certifikátem

Ve vyspělých zemích v posledních letech získává na významu dobrovolná certifikace lesů. Vytváří se hned několik konkurenčních systémů. Vlastní ekologickou certifikaci si zavádí lesnický průmysl, například Iniciativa pro trvale udržitelný les Amerického sdružení pro lesy a papír.

„Udržitelný management znamená správu a užívání lesů a lesních pozemků způsobem, který udržuje biodiverzitu, produktivitu, schopnost regenerace, vitalitu a schopnost plnit v současnosti i v budoucnosti příslušné ekologické, ekonomické a sociální funkce, ať už v místním, národním nebo globálním měřítku a který nebude příčinou poškození jiných ekosystémů,“ definuje udržitelné lesní hospodaření rezoluce Ministerské konference o ochraně lesů v Evropě v roce 1998.⁸

Evropská unie zavádí Evropské schéma pro certifikaci lesů (PEFC). Je to dobrovolný celoevropský systém, který se užívá i v ČR. „Když nakupuji jakékoli dřevo, nesmí v něm být ani kubík, o jehož původu by byly pochybnosti,“ říká majitel české pily, která má certifikát PEFC. Certifikát by měl spotřebiteli dát jistotu, že jím kupovaný výrobek pochází z lesa, v němž se hospodaří podle všech ekologických, ekonomických a sociálních standardů. Na této nově zaváděné certifikaci spolupracuje Česká společnost pro jakost.⁹ Ekologické organizace ovšem tento systém odmítají, považují jej za nevěrohodný. „Jediné, co PEFC garantuje, je, že certifikované dřevo nepochází z ilegální těžby. Nenutí majitele lesa hospodařit šetrnějším způsobem, PEFC dokonce nežádá ani omezení holoseče pod jeden hektar,“ říká vedoucí programu Lesy Hnutí Duha Jaromír Bláha.

Nevládní organizace pro ochranu životního prostředí Forest Stewardship Council uděluje certifikát s logem FSC.

„Přestože je možné udržovat několik schémat ekologické certifikace současně, hrozí zahlcení spotřebitelů informacemi a vede to k nedůvěře ke konkurenčním schématům,“ konstatuje Environmentální výhled OECD.

---

⁵ Lesy kanadského severu prý postupně ustoupí prériím, zpráva ČTK, 19. 3. 2003

⁶ Environmentální výhled OECD, str. 121

⁷ GEO 3, str. 90–93

⁸ GEO 3, str. 106

⁹ Certifikace českých pil by měla omezit drancování lesů. ČTK 6. 4. 2003

Vývoj sleduje také Mezinárodní organizace pro standardizaci. Zřejmě bude snaha zkombinovat existující schémata do mezinárodně platného systému. Mohl by fungovat například pod zastřešením FSC nebo ISO.¹⁰

Pokud se vyvinou a zavedou pravidla pro udržitelné hospodaření v lesích, bude jedině žádoucí nahrazovat například stavební materiály častěji dřevem – obnovitelnou surovinou. Pokud se srovná analýza životního cyklu, tedy celkové ekologické dopady za celou dobu životnosti, bude dřevo ve velké výhodě před cementem, plasty, ocelí. Existují studie, které zjistily, že zavedení uhlíkové daně v Evropě by vedlo k většímu nahrazování oceli dřevem ve stavebních projektech, protože ocel má vyšší intenzitu tvorby oxidu uhličitého.

Kritéria pro udržitelné hospodaření v lesích se právě v současné době živě vyvíjejí.

Lesnické zkušenosti střední Evropy

Devastace lesů podobná té, jaká se dnes děje v tropických pralesích Amazonie nebo Afriky, proběhla v Evropě historicky daleko dřív, ale byla chápána jinak. Odlesňování na Balkáně na počátku našeho letopočtu mělo podobu ekologické katastrofy. Krajina se nikdy nevzpamatovala do své původní životaschopnosti. Ve Střední Evropě les ustupoval intenzivně udržované kulturní krajině zpravidla bez drastických důsledků. Ale neřízené hospodaření v lesích přece jen zanechalo lesy vydrancované nadměrnou těžbou, pastvou a hrabáním steliva. Lesníci na to v 18. a 19. století reagovali zakládáním smrkových a borových monokultur. Takové lesy pak poskytly nebývalou produkci důležité suroviny. Zpočátku úspěšné monokulturní hospodaření ale pokračovalo, i když poznatky vědy signalizovaly, že něco není v pořádku. Ve 2. polovině 20. století se nesoulad mezi pojetím lesů jako továrny na dřevo, bez ohledu na přírodní podmínky, a mezi potřebou udržování jeho ekologických funkcí projevil dramaticky. Rychle narůstala zátěž a nestabilní monokultury reagovaly úplným zhroucením, jak je známe z Krušných a dalších českých pohraničních hor.

„V České republice se ovšem v 60. a zejména v 70. letech minulého století uplatňovaly schematizované postupy industrializovaného lesnictví. Byla pro ně charakteristická plošná výsadba smrkových monokultur, pěstování lesů stejných věkových tříd a jejich plošná „sklizeň“ doprovázená vznikem holin. Řada lesníků se těmito principy řídí dodnes,“ míní Jaromír Bláha z Hnutí Duha. „Dalším problémem českých lesů je ztráta informace o jejich přirozeném vývoji. Devadesát procent našich lesů jsou lesy umělé, pouze deset procent má přirozenou nebo přírodě blízkou druhovou skladbu. Část z nich je chráněna ve zvláště chráněných územích. K uchování přirozených lesů včetně jeho vývoje (evoluce) by měly sloužit první zóny národních parků a přírodní rezervace. Jejich síť však nepokrývá všechny národně i regionálně významné typy lesních ekosystémů. Především však i v těchto nejprísněji chráněných územích se většinou uplatňují tradiční lesnické postupy včetně komerční těžby dřeva, holosečí, likvidace přírodních kalamit atd. Hrozí tak, že nebudeme vědět, jak vypadá přirozený les, ve kterém člověk nehospodaří. Nebudeme vědět, jak se vyvíjí a proměňuje působením vnějších podmínek (např. globální klimatické změny) či vnitřních činitelů.“

Přesto se už v 19. století ve střední Evropě objevilo jako alternativa tzv. přírodě blízké pěstování lesa.¹¹ Zpráva GEO 3 mu dokonce říká přímo udržitelné lesnictví (sustainable forestry) a konstatuje, že místy se udrželo dodnes, jmenovitě ve Slovinsku.

Forest Stewardship Council

V roce 1993 vznikla v Torontu nezávislá nevládní nezisková organizace Forest Stewardship Council, která systematicky podporuje environmentálně odpovědné, sociálně přínosné a ekonomicky životaschopné obhospodařování lesů celého světa.¹² Tím napomáhá chránit mizející, ohrožené a devastované lesy celého světa. Jako hlavní nástroj k tomu používá lesní certifikaci FSC. Lesní certifikace je obdobou již dobře zavedené certifikace ekologického zemědělství a označování biopotravin.

Během procesu lesní certifikace se posuzuje, zda konkrétní les je v souladu se standardy šetrného lesního hospodaření. Pokud ano, les získává certifikát a vlastník lesa má právo, ba povinnost označovat dřevo z tohoto lesa logem FSC.

¹⁰ Environmentální výhled OECD, str. 129

¹¹ S využitím: Komplexní funkce lesa.... Sborník K udržitelnému rozvoji ČR: vytváření podmínek, sv. 1, str. 339- 341

¹² Leták FSC ČR

Certifikaci FSC mohou získat i zpracovatelské firmy. Standard pro dřevozpracující podniky ve spotřebitelském řetězci se zaměřuje především na odlišení výrobků z certifikovaného a necertifikovaného dřeva.

Zákazník má možnost vybrat si na trhu výrobek s logem FSC, které mu garantuje původ z šetrně obhospodařovaných lesů. Výrobek prochází zpracovatelským řetězcem od pily přes například výrobce nábytku až po obchod, kde každý článek, každá firma musí získat tento certifikát. Zákazníkovi se tím zaručuje, že nikde nedošlo k záměně dřeva, že jeho zvolený výrobek skutečně pochází z ekologicky obhospodařovaného lesa.

Vlastníkovi lesa umožňuje značka FSC lépe zhodnotit dřevo na trhu. Zájem o certifikované dřevo roste. Ročně se trh zvětšuje o 100–150 %.

Velmi rychle roste i rozloha lesů certifikovaných systémem FSC. Na podzim roku 2001 bylo certifikováno 25 miliónů hektarů lesa ve více než 50 zemích pěti kontinentů. V únoru 2003 už to bylo 34 miliónů hektarů v 56 zemích. Z toho dvě třetiny připadaly na Evropu, kde nejvíce certifikovaných lesů najdeme ve Švédsku, Polsku, Chorvatsku, Velké Británii, Estonsku, Lotyšsku a Německu.

Certifikátem FSC se mohlo v téže době pochlubit 2 360 firem v 59 zemích světa. Například BBC tiskne své materiály na papíru s logem FSC. Systém má podporu některých velkých obchodních řetězců, jako je Assi Domän, IKEA, B&Q či Home Depot (stejně jako největších environmentálních organizací WWF, Friends of the Earth nebo Greenpeace).¹³ Na trhu se objevují hračky, nábytek, násady na nářadí, dřevěné schody, plovoucí podlahy, okna, železniční pražce s logem FSC, papír, noviny, časopisy, ale i domy stavěné výhradně ze dřeva FSC. Výrobky s certifikátem FSC by měly být označeny visačkou s logem. Na internetu lze certifikované výrobky vyhledávat na adresách www.fsc-info.org, www.certifiedwood.org. Cena certifikovaných výrobků z šetrně obhospodařovaných lesů není ve většině případů vyšší oproti „konvenčním“ výrobkům z nejasných zdrojů. Je-li mezi nimi cenový rozdíl, nebývá výrazný.

Pro žadatele o certifikát FSC může být výhodné nechat si současně provést i certifikaci environmentálního manažerského systému EMS, EMAS nebo ISO řady 14 000, protože tyto systémy se s certifikací FSC z velké části překrývají a obsahují některé zcela shodné prvky. Systém FSC je v porovnání s ostatními nejpřísnější, provádí nejdůslednější kontrolu. Od ostatních se odlišuje též větší transparentností a otevřeností pro veřejnost.

Lesní certifikace FSC se považuje za moderní tržní nástroj, který umožňuje zákazníkovi na základě svobodného rozhodnutí podpořit lesního hospodáře, jenž hospodáří po všech stránkách udržitelným způsobem. Po některých sortimentech dřeva či dřevěných výrobců s certifikátem FSC je zvýšená poptávka. Zejména na trzích v západní Evropě narůstá počet zákazníků, kteří vyžadují označené výrobky. Pro vlastníky lesy je to také prestižní celosvětově platné ocenění jejich snahy o přírodě blízké lesní hospodaření.

České FSC

Forest Stewardship Council sídlí v německém Bonnu (<http://www.fscoax.org>). Vypracovalo celosvětově platné mezinárodní standardy FSC. Minimální požadavky jsou obsaženy v deseti principech.

FSC má své pracovní skupiny v jednotlivých zemích. Tyto skupiny vytvářejí národní standardy FSC a organizují certifikační proces v zemi. Národní pobočky však certifikaci přímo neprovádějí. To smí pouze důvěryhodná certifikační firma, která získala akreditaci od ústředí FSC. K její práci pak patří nejen udělování certifikací, ale také permanentní monitoring, který je pro systém šetrného hospodaření podmínkou. Certifikát se vydává na omezenou dobu, je podmíněn každoroční úspěšnou kontrolou a musí se obnovovat vždy po pěti letech.

Národní pobočky FSC nejsou závislé na vlastnících lesa a průmyslových lobby. Finance získávají od nadací, mezinárodních institucí a podpůrných členů sdružení. Tyto pracovní skupiny jsou otevřeny všem jednotlivcům i zástupcům organizací, kteří podporují myšlenku FSC. Členové mají možnost ovlivnit proces certifikace a úroveň národních standardů.

Pracovní skupina pro certifikaci lesů FSC v ČR zpracovala Český standard FSC. Spolu s dalšími dokumenty je veřejně dostupný na <http://www.czechfsc.cz>.

¹³ <http://czechfsc.cz/faq.htm>, 3. 4. 2003 + leták FSC ČR

Z lesních majetků získal v ČR první certifikát FSC les Školního lesního podniku MZLU Masarykův les ve Křtinách o výměře 10 441 ha. Další lesní podniky se přidávají. V únoru 2003 oznámila brněnská organizace Strany zelených, že chce prosadit, aby pro své lesy získalo certifikát město Brno.

Certifikát FSC získaly i některé zpracovatelské firmy v ČR. Patří mezi ně Day-Dec Dolní Rychnov, výrobní družstvo invalidů DIPRO Proseč u Skutče, Dřevotvar Jablonné nad Orlicí, Gala-Dřevo Skalice u Frýdku Místku, Holzwarenfabrik Hluboká nad Vltavou, Hunter Douglas Kadaň v Tušimicích, Kübler-Holz Lažínky u Moravských Budějovic, Pila Olomoučany, Schwan Stabilo ČR Český Krumlov.

Šetrné lesní hospodářství

Jak tedy vypadá udržitelné lesní hospodaření? Vyberme některá kritéria.

Cílem hospodaření jsou přírodě blízké lesy. Vlastník proto zabezpečuje postupný převod umělých monokultur na lesy s přírodě blízkou druhovou skladbou.

Vlastník také vyčlení z lesního hospodaření referenční plochy, které se blíží přírodnímu stavu. Ty jsou trvale vyjmuty z intenzivního využívání a slouží jako ukázky lesních ekosystémů s přirozenou dynamikou vývoje. Musí být označeny v mapách a pokud možno i v terénu. Referenční plochy se pravidelně monitorují a výsledky sledování se využívají v přírodě blízkém obhospodařování lesů. Hospodářské zásahy zde směřují pouze k dosažení přirozeného stavu lesního ekosystému.

V hospodářském plánu má vlastník ekologicky zdůvodněný popis hospodářského způsobu. Musí znát environmentální limity hospodaření. Součástí plánu je mapa výskytu vzácných rostlin a živočichů, vlastník má vypracovanou strategii pro zjišťování a ochranu těchto druhů. Vlastník též má ekologicky a sociálně podložené zdůvodnění těžební technologie. Celý hospodářský plán je přístupný veřejnosti a vlastník před zahájením obnovy hospodářského plánu osloví všechny zájmové skupiny, pozve je k jednání a poskytne jim všechny podklady. Při obnově hospodářského plánu se monitorují a vyhodnocují dlouhodobé ekologické změny, nejméně jednou za deset let. Hospodářské zásahy v lesích s vysokou ochrannou hodnotou, což jsou například chráněná území, biocentra nebo přírodě blízké porosty starší než 100 let, musí zachovat nebo posílit vlastnosti, kterými se tyto lesy vyznačují. Stromy s dutinami se pokud možno ponechávají přirozenému stárnutí až do rozpadu a jsou vhodně označeny. Přirozená bezlesí na lesních pozemcích se ponechávají v přírodním stavu, nejsou zalesňována. V zájmu zachování a podpory biodiverzity mokřadů, pramenišť, tůň, vodních toků a ploch se jim věnuje řádná péče vedoucí k udržení nebo zlepšení jejich stavu. Kde je to možné, obnovují se mokřady a tůně.

Vlastník nezakládá plantáže na lesní půdě. Stávající porosty, které se blíží svým charakterem plantážím, jsou přibližovány přírodě blízkým lesním porostům. Plantáže vánočních stromků a energetických dřevin mohou být tolerovány pouze na půdě nelesní, kde není vhodné pěstovat normální les, například pod elektrickým vedením. Preferuje se věková i prostorová rozmanitost ve skladbě lesa a původní druhy. Certifikaci FSC může získat pouze vlastník, který předloží dostatečný důkaz, že není zodpovědný za založení plantáží v dřívějším období.

Holoseč se využívá pouze v případě, kdy podmínky nedovolí jiné řešení, maximální velikost holoseče je 0,3 ha a vlastník musí doložit důvody takového zásahu. Není povoleno pálení klestu. Nehnojí se za účelem zvyšování výnosů a nepoužívají se chemické biocidy. K mazání řetězů pil se používají výhradně biologicky odbouratelné oleje. Nepoužívají se geneticky manipulované organismy. Použití nepůvodních druhů musí být pečlivě řízeno a monitorováno. Tyto druhy nesmějí degradovat stanoviště a vytlačovat původní druhy. K záboru lesní půdy může dát vlastník souhlas pouze, je-li na záboru veřejný zájem, nesmí vůbec v lesích s vysokou ochrannou hodnotou. Nepovolují se hromadné sportovní akce, které by mohly poškodit lesní ekosystémy. Nepřipouštějí se intenzivní chovy zvěře a nejméně jednou za rok se vyhodnocuje vliv zvěře na les. Vede evidenci vzniku a likvidace nelegálních skládek.

Lesní hospodář vytváří podmínky pro ekologicky vyvážené odtokové poměry. Výše a struktura těžeb musí být trvale taková, aby se ani dlouhodobě neochuzovaly lesní zdroje, zejména se jedná o zachování půdy, vodního režimu a biodiverzity.

Vlastník projevuje snahu řešit spory konzultacemi směřujícími k porozumění a konsensu. Přednostně najímá místní pracovníky, v rámci možností celoročně, nabízí jim možnost doplňování nebo rozšiřování vzdělání či odborného výcviku. K provádění příslušných prací najímá pouze podnikatele s odpovídající kvalifikací. Vypracuje marketingovou strategii s cílem podpořit místní zpracování lesních produktů. Usiluje o co největší rozmanitost produktů lesa v co nejvyšší technologické kvalitě a různorodosti s ohledem na potřeby místní ekonomiky. Pro monitoring sociálních dopadů má vlastník k dispozici přehled pracovníků a jejich smluv.

Před započítím jakýchkoli terénních úprav musí být provedeno biologické hodnocení nebo EIA. Biologické hodnocení znamená průzkum pozemků a písemné hodnocení vlivu zamýšleného zásahu na rostliny a živočichy. Manažerský systém podniku jasně vymezuje osobu či osoby, které jsou za každou činnost či technologický proces zodpovědné. Tyto osoby mají za úkol zvažovat vlivy na životní prostředí a navrhopvat a zadávat biologická hodnocení, jsou zodpovědné za provádění a kontrolu.

Veškeré prodávané produkty hospodář zřetelně a jednoznačně označuje jako certifikované FSC, eviduje je a umožní jejich sledování certifikačnímu orgánu. Musí zveřejnit a zpřístupnit souhrn výsledků monitorovacích indikátorů FSC.

Lesní vyhlídky

„Do budoucna můžeme s jistotou předpokládat, že tlak na lesní ekosystémy bude stoupat především s předpokládanou rostoucí poptávkou po dřevě a dalších lesních produktech a v důsledku změn ve využívání půdy... Následky velmi pravděpodobného zlikvidování převážné rozlohy tropických deštných lesů si dnes dokáže představit jen málokdo; může mezi ně patřit nepříznivé ovlivnění klimatu, eroze půdy, katastrofická redukce biodiverzity. Přesto to v příštích padesáti letech hrozí,“¹⁴ domnívá se prof. Bedřich Moldan.

V reakci na tuto situaci vznikla v 90. letech 20. století lesní certifikace. Dosud se o jejích různých systémech vedou vášnivé diskuse. Ekonomická praxe zejména v rozvinutých zemích však ukazuje, že je to životaschopný způsob tlaku na ochranu lesů a zvyšování kvality jejich managementu zejména z ekologického hlediska. Silnou podporu zejména ze strany občanské společnosti má lesní certifikace FSC. „Podporu vyvolává rozčarování z neschopnosti vlád a mezinárodních vládních institucí zlepšit zacházení s lesy a postavit se účinně jejich ubývání a z nedostatečné ohleduplnosti firem ke zdrojům jejich produkce,“ říká zpráva GEO 3.¹⁵

Lesní certifikace FSC umožňuje zákaznické veřejnosti rozpoznat výrobky, které mají vysoký ekologický standard. Zaměření na kvalitní lesní management a diskuse o certifikaci pomáhají utvářet nová pravidla lesního hospodářství, která zahrnují ekologické i sociální standardy a nesměřují proti ekonomické životaschopnosti. Tato pravidla by měla ovlivnit i celkový společenský a politický přístup k lesnímu hospodářství.

Hana Kolářová

Spolupráce Michal Rezek a Jaromír Bláha

Základ tohoto textu byl vznikl v květnu 2003 a vyšel v Bedrníku 2/2003; obsahuje pracovní verzi poznámek pod čarou s některými zdroji dalších informací. Bedrník, časopis pro ekogramotnost, je určen především pro učitele, ale i další zájemce o udržitelný rozvoj, životní prostředí a příbuznou tematiku. Na http://www.pavucina-sev.cz/pdf/bedrnik_kveten_2003.pdf najdete obrázky k textu, další články k tématu, včetně didaktických a návodných.

¹⁴ Bedřich Moldan, Ekologická dimenze udržitelného rozvoje, str. 75

¹⁵ GEO 3, str. 94